

Repliker till Samuel Byrskog

Redaktionen har från Petra Carlsson och Björn Vikström tagit emot kommentarer på Samuel Byrskogs artikel ”Metoder och möjligheter i nytestamentlig exegetik”, vilken publicerades i STK 92:2 (2016). Kommentarer publiceras här tillsammans med ett genmäle från Byrskog.

Vad är sanning?

Vi möts för sällan över ämnesgränserna. Det tänker jag när jag som systematisk teolog och präst i Svenska kyrkan läser Byrskogs tankeväckande artikel. För trots att vi rör oss i så närliggande sammanhang känner jag inte riktigt igen det landskap han skisserar. Nog känner jag till att det finns en spänning mellan den mer traditionellt historiskt-kritiskt orienterade bibelsynen och den hermeneutiskt-homiletiska och att denna spänning ofta finns även inom varje predikant. Men jag upplever ändå att Byrskogs resonemang förhåller sig till en språk- och kunskapssyn som delar av den samtida systematiska teologin sedan länge problematiserat.

Det perspektiv jag vill föra fram i denna korta respons hoppas jag därför varken representerar den typ av postmodernism som Byrskog nämner – den med ”hermeneutisk övertro” som ”inte förmår se relativismens gränser” – eller det Byrskog beskriver som en bokstavstro baserad på ”en förenklad text- och historiesyn”. I bästa fall kan mitt perspektiv i stället erbjuda en öppning mot det dynamiska sanningsbegrepp Byrskog efterfrågar: Det som inte förenklat skiljer mellan form och innehåll eller mellan det som egentligen hände och det vi tror hände, mellan det en text egentligen vill säga och det den säger.

Under 1900-talet reagerade såväl konsten som litteraturen mot föreställningen om språket och konsten som medel snarare än mål. De gjorde upp med bilden av konsten och litteraturen som medel för sanningsförmedling och introducerade i stället tanken på dem som sanningsskapande i sig själva.¹ Konstnärer som Kandinsky bröt med klassiska konstideal när de vägrade avbilda en yttre verklighet med argumentet att verkligheten

lika mycket finns på målarduken; den uppstår i färg, form och material. Författare som Flaubert och Blanchot lekte samtidigt med själva språkets och bokens materialitet i ett överskridande av de gamla gränserna mellan form och innehåll, berättelse och sensmoral/budskap. Denna konstnärliga och litterära revolt har genomsyrat den västerländska systematiska teologins olika läger de senaste decennierna. Anledningen är att konstens och litteraturens kritik av sanningsbegreppet influerade alla de kontinental tänkare som varit centrala systematisk-teologiska inspirationskällor sedan andra hälften av 1900-talet. Teologiskt experimenterande sker nu i samma anda som konstnärernas, författarnas och tänkarnas. Det handlar om liturgisk teologi där orden, gesterna och bönen tillsammans utgör en meningsskapande språkhändelse. Där historiska fakta, minne och tolkning tillsammans med rösten som läser, rummet, kroppen i bänken, formar den teologi som framträder. Men det handlar också om mer filosofiskt orienterad teologi där en förståelse av språket som performativt färgar både synen på bibelläsning *nu* och på berättelsens anspråk *då*.

I Byrskogs artikel saknar jag detta perspektiv. I stället anar jag i hans resonemang en jakt på en kristen sanning bortom språket, dold bakom orden, bortom översättningarna, bakom de retoriska knepen och historieskrivningen. Sanningen ”skymtar fram”, den ”finns bortom övertalningens sofistikerade effekter” och anas i berättelsens förmåga att ”peka utöver sig själv till någon form av utomtextlig verklighet”. Sanningen är med andra ord svåråtkomlig, men den finns bortom och bakom. Inte här, inte nu.

Men vad är den sanning som då skymtar och anas? Denna retoriska fråga finns både hos Byrskog själv och i samtida systematisk teologi: Är det *den historiska sanningen* om Jesushändelsen? Vilken kartläggning av en historisk händelse har någonsin skänkt den klarhet och upplysning kartläggningen syftat till? Vem har någonsin kunnat klargöra vad som faktiskt hände vid ett specifikt tillfälle? Är det då i stället *den dogmatiska sanningen* om Jesus som skymtar och anas – sanningen om hur och om Jesus faktiskt är Guds son? Är det denna ”one-liner” om Jesus som ska få oss att se allt klart, allt, vad det nu är?

¹ Petra Carlsson, *The Mystery of Things: Foucault, Art, Theology* (Aurora: The Davies Group Publishers, 2017).

Att Bibeln rymmer många sanningar, stor vishet, mänskliga livsödens och gudsrelationers samlade kunskap är obestridligt. Obestridligt är också att dessa sanningar kaleidoskopiskt förvandlas när de vrids i relation till olika tider – allt från den tid i vilken de först föddes och vidare genom receptionshistorien, genom förkunselshistorien. Vissa samtida systematiska teologer menar att Gud är det som framträder i mångfalden av uttryck och sanningar utifrån de bibliska berättelserna. Den radikale teologen Jeffrey Robbins introducerar en sådan tankegång.² Catherine Keller säger något liknande men tillägger att sanningen som sådan aldrig är något annat än ett ”tillsammans-vetande”. Vi vet bara tillsammans, med dem då och oss nu, vi, ni, du och jag, jag och Du.³

Daniel Colucciello Barber betonar i stället att berättelserna som just berättelser snarare än som dogmatiska punkter pekar mot ett alldeles särskilt kristet fokus: Närvaro i världen. Så snart vi säger ”Gud” har vi skapat en distans mellan oss och Gud, så snart vi säger ”värld” har vi skapat ett avstånd mellan oss och världen. Endast när vi låter oss absorberas av berättelsen är vi ett med den, när vi dess sanning.⁴ Märkligt nog förenas Barbers radikala teologi med mer nyortodoxt orienterade teologer som vill hävda bibelberättelsernas unicitet: Om du går in i berättelsen, bejakar den och lever i den, dess värld, dess anspråk och frågor – då lever du som en lärjunge, resonerar bland andra Graham Ward.

Kanske har denna korta respons förvirrat mer än klarlagt. Det jag velat föra fram är dock att det finns många källor att ösa ur för den som söker nya sätt att se på Bibeln, på dess funktion och sanningsanspråk. Men även om historiska perspektiv adresseras och diskuteras inom systematisk teologi i dag håller jag med Byrskog om att det ofta saknas en närmare brotning med historiska fakta. Eller snarare; det är allt för sällan

så att den som har teologisk förmåga att experimentera med språk- och bibelsyn också besitter djupa historiska kunskaper om texternas tillblivelse, och vice versa. Med andra ord vill jag sluta jag där jag började: Vi möts allt för sällan över ämnesgränserna. Fler fördjupande samtal mellan exegeter, historiker och systematiska teologer skulle berika våra ämnen, kunskapen och oss själva, så låt samtalet fortsätta.

Petra Carlsson,
TD, Stockholm

Tolkningar och vittnesmål

Samuel Byrskog aktualiserar i sin artikel en rad väsentliga frågor i den pågående hermeneutiska diskussionen. När vi jämför bibeltolkning i en akademisk och en kyrklig kontext är det uppenbart att synen på både tolkningens syfte och uttolkarens roll skiljer sig. Även om till exempel retoriska, narratologiska och receptionshistoriska metoder används inom exegetiken i dag, står ändå textens uppkomsthistoria och dess betydelse för de första läsarna i fokus för bibelforskaren, medan texternas tillämpning här och nu präglar deras tolkning i en kyrklig kontext, där man räknar med att uppenbarelsen pågår ännu i dag.

Paul Ricœur framhåller att vittnesmål förekommer i dubbel bemärkelse i religiösa traditioner: Dels anses händelser vittna om Guds handlande, dels vittnar människor om hur de upplevt Guds handlande i sina liv. Därför erbjuder vittnesbördets hermeneutik en indirekt väg till kännedom om Gud, världen och oss själva, som inte öppnar sig utan tolkning. Målet är inte att leverera bevis, utan snarare att utreda varför vissa tolkningar är mer rimliga än andra i en given situation.⁵

Vittnen tillkallas i situationer där man måste fatta avgörande beslut, som i en domstol, och därför hör frågor och vägande av argument till tolkningen av vittnesmålen. Det här gäller såväl i en kyrklig som i en akademisk miljö. Utmärkande för vittnesmål är att det skedda redan hör till det förgångna. När vittnet berättar om sina

² Jeffrey W. Robbins, *Radical Democracy and Political Theology* (New York: Columbia UP, 2011), 191.

³ Catherine Keller, *Cloud of the Impossible: Negative Theology and Planetary Entanglement* (New York: Columbia UP, 2014), 3–4.

⁴ Antonia Hirsch, ”Breaking the World: A Conversation with Daniel Colucciello Barber”, i *Negative Space: Orbiting Inner and Outer Experience* (red. A. Hirsch; Burnaby: SFU Galleries, 2015), 49.

⁵ Paul Ricœur, *Essays on Biblical Interpretation* (Philadelphia: Fortress Press, 1980), 123–130.